

Ісабель АЛЬЕНДЕ

ПОМСТА

ОПОВІДАННЯ

З іспанської переклав Михайло КРИШЕНЬ

Сонячної днини, коли на голову Дульсе Росі Орельяно наклали жасмино-вий вінок королеви карнавалу, матері решти претенденток ремствували: мовляв, нагороду присуджено несправедливо, бо ж вона, бач, дочка-одиначка сенатора Ансельмо Орельяно, наймогутнішої людини провінції. Всі визнавали, що дівчина таки гарненька, грає на піаніно і найкраще танцює, зате інші набагато вродливіші. Жінки дивилися, як вона в тому вінку вітає з помосту юрбу, і крізь зуби кляли її. Отож дехто з них радів, коли за місяць на дім Орельяно впало лихо, та ще таке лиxo, від якого люди отямiliсь ледве за тридцять років.

Обрання королеви завершилося надвечір балом в алькальдії Санта-Тереси, куди, аби бодай зиркнути на Дульсе Росу, поприходили навіть хлопці з далеких містечок. А королева була така весела і танцювала так легко, тож майже ніхто не втамив, що насправді вона не вродливіша за інших дівчат. І чи не кожен, повернувшись додому, розповідав, ніби зроду не бачив гарнішої дівчини. Отак пішли гуляти перебільшені чутки про вроду Дульсе Роси, і хоч би що балакали опісля, годі було це спростувати. Захоплені слова про навдивовижу тонку шкіру та ясні очі переходили з вуст у вуста, і кожен, залежно від уяви, щось

© Isabel Allende, 1986.

© М. В. Кришень, 1994, переклад українською мовою.

Ісабель Альєнде — чілійська письменниця, небога відомого політичного діяча Сальвадора Альєнде, дуже популярна в латиноамериканському світі. Її перший роман «Будинок привидів» (1982) перекладено 27 мовами, його загальний тираж сягнув понад 3 млн. примірників. Не менш широке читацьке визнання здобув і другий роман — «Про любов і про тінь» (1984). Оповідання «Помста» перекладено з журналу «Каса де лас Америкас», 1987, № 164.

додавав од себе. Поети різних міст присвячували сонети дівчині на ймення Дульсе Роса.

Слава про квітку, що розцвіла в домі сенатора Орельяно, долинула і до Тадео Сеспедеса, який зроду не сподівався побачити її. Адже в свої двадцять п'ять він не мав часу чити вірші й задивлятися на жінок. Тадео захопила громадянська війна. Він уже добре понюхав пороху, бо не випускав із рук зброї, відколи вперше торкнувся щік бритвою. Тадео забув материні пощулки і навіть її пісні. На війні встравав у сутички й без потреби, коли бої інколи вщухали; він звик до піратського життя, призначаючись до насильства. Тадео Сеспедес обгасав усю країну вздовж і впоперек, воюючи з ворогами, якщо ті траплялись, або з тінями, якщо справжніх ворогів не було. І так би воно й тривало, якби його партія не перемогла на президентських виборах. Відтак він з вечора до ранку, вже не криючись, вершив владу, і тут ніщо не могло завадити його сваволі.

Останнім завданням Тадео Сеспедеса була каральна експедиція до Санта-Тереси. На чолі ста двадцяти вершників він увійшов у вечірнє місто, щоб настражати місцеву опозицію й знищити її верхівку. Вони обстріляли вікна громадських будинків, виламали двері церкви й, удершись верхи до вітваря, роздавили падре Клементе, що спробував був їх не пустити, попідпалювали на майдані дерева, посаджені жіночим комітетом, і звойовничими криками понеслися до сенаторового будинку, що гордовито височів на пагорбі.

Ансельмо Орельяно з добрым десятком вірних слуг чекав на Тадео Сеспедеса, зачинивши дочку в крайній від внутрішнього дворика кімнаті й спустивши собак. Уже вкотре на своєму віку він шкодував, що не має синів, які збройно допомогли б йому боронити честь дому. Сенатор почувався зовсім старим, але про це ніколи було думати, бо на схилах пагорба вже мерехтіло моторошне сяйво ста двадцяти смолоскипів, що наближалися, наганяючи жаху на ніч. Серед тиші він роздав останні набої. Все вже було сказано, і кожен знов, що ще до світання має вмерти як справжній чоловік на своєму місці.

— Останній хай візьме ключа від кімнати, де зараз моя дочка, і виконає свій обов'язок,— мовив сенатор, почувши перші постріли.

Дульсе Роса зростала на очах цих чоловіків. Щойно навчилася ходити, вони бавилися з нею, посадовивши на коліна, зимовими вечорами розповідали казки, слухали її гру на піаніно і, не в змозі стримати сліз, аплодували в день коронування її на королеву карнавалу. Сенатор міг прийняти смерть спокійно, бо його донька живою не потрапила б до рук Тадео Сеспедеса. Єдине, на що ніяк не сподівався старий Орельяно, хоч його й брав острах перед боєм, що останнім загине він сам.

Сенатор бачив, як один за одним полягли десятеро його товаришів, і нарешті відчув, що не має сил чинити опір. Куля влучила в живіт, очі вже туманіли, й він ледь розрізняв постаті, які дерлися на високі мури маєтку, але ще спромігся дістатись до внутрішнього дворика. Собаки впізнали його запах крізь дух поту, крові й смерті, що йшов од нього. Він устромив ключа у замок, одчинив важкі двері і крізь імлу, яка застилала очі, розгледів Дульсе Росу. Дівчина була в тій самій сукні, що й на карнавалі, голову прикрашав жасминовий вінок.

— Час уже, дочки,— мовив він, зводячи курок, а в самого біля ніг розплівалася калюжка крові.

— Не вбивайте мене, тату,— озвалася Дульсе Роса твердим голосом.— Лишіть мене живою, щоб я помстилася за вас і за себе.

Сенатор Ансельмо Орельяно вдивлявся в обличчя п'ятнадцятирічної доньки й уявляв собі, що з нею вчинить Тадео Сеспедес. Проте в ясних очах дівчини побачив незламну силу і вже знов — дочка виживе, щоб покарати його ворога. Дульсе Роса сіла на ліжко, він опустився поряд, спрямувавши гвинтівку на двері.

Коли стихло передсмертне скавуління собак, а потім не витримали ні замок, ні важкий дерев'яний засув і перші нападники вдерлися до кімнати, в сенатора, який уже непрітомнів, стало сили вистрілити шість разів. А Тадео Сеспедес подумав, що марить, коли побачив уквітчаного жасмином ангела, який підтримував під руки вмирущого старого чоловіка. Тим часом біле вбрання

дівчини робилося червоним, та це не збудило в Тадео співчуття. Сп'янілий від насильства й зморений кількагодинним боєм, він навіть не глянув на них удруге.

— Цю жінку — мені, — лише звелів він, перш ніж хтось доторкнувся до неї.

У п'ятницю свинцево-сірий світанок забарвила заграва пожежі. Над пагорбом висіла густа тиша. Вже стихли останні стогони, коли Дульсе Роса спромоглася звестись на ноги й доплентати до джерела в садку. Ще вчора довкола росли магнолії, а зараз це була каламутна калюжа серед смітника. На дівчині лишилися тільки клапті сукні, які вона стягла з себе й зосталася гола. Тоді занурилася у холодну воду. Між беріз виглянуло сонце, й стало видно, як вода рожевіла від крові, що сочилася з неї, і від батькової крові, що запеклася на її волоссі. Скупавшись і заспокоївшись, Дульсе Роса повернулася в поруйнований дім, знайшла якусь одежину і, взявши чисте голландське простирадло, пішла на шлях забрати батька. Сенатора, причепивши за ноги до коня, тягали вчвал скелястим пагорбом, доки перетворили на шмаття, проте ведена любов'ю дочка безпомільно впізнала батькові останки. Загорнувши їх у простирадло, вона сіла обіч і діждалася світанку. Тут її й побачили городяни, коли самі наважились вийти з домівок. Вони допомогли Дульсе Росі поховати сенатора та інших мертвих і погасити залишки пожежі. Вмовляли дівчину перебратися жити до хрещеної матері в далеке містечко, де ніхто не знат про те, що з нею скойлося, та Дульсе Роса не схотіла. Тоді вони гуртом полагодили будинок і подарували їй шістьох лютих псів, щоб її охороняли.

З тієї хвилини, як із кімнати витягли ще живого батька, а Тадео Сеспедес зачинив двері й розстебнув пасок, Дульсе Роса жила заради помсти. Наступні тридцять років ця думка не давала їй спати ночами й виповнювала дні, але не стерла назавжди з її виду посмішку й не висушила доброту. Ширилася легенда про вроду Дульсе Роси, бо співці розносili славу по всіх усюдах, вихваляючи створені уявою зваби, аж поки перетворили Дульсе Росу Орельяно на живий міф. А вона щодня вставала о четвертій ранку, щоб порядкувати роботами в полі й у дома, об'їздила верхи свій маєток, купувала й продавала, що треба, на ярмарку, дogleядала худобу, магнолії та жасмин у садку. Надвечір Дульсе Роса знімала чоловічі штани, чботи та зброю і вбиралася у вишукані сукні, що надходили їй зі столиці в напахчених валізах. Коли сутеніло, починали прибувати гості. Вона грала їм на піаніно, тим часом слуги розносili таці з тістечками й напої. Багатьом було невтімки, як ця жінка й досі не скінчила свого шляху гамівною сорочкою в божевільні або сутаною послушниці в монастирі кармеліток. Але що в маєтку Орельяно почали часто влаштовувати гуляння, то згодом люди облишили бalaчки про давню трагедію й забули про нещасного сенатора. Кілька знатних кабальєро, зачаровані її вродою та розважливістю, пробували домогтися руки Дульсе Роси, але вона відмовляла всім, бо її призначенням у цьому світі була помста.

Тадео Сеспедес теж не міг викинути з пам'яті ту ніч. Шквал убивств і чад уседозволеності геть запаморочили були йому голову, та в ті довгі години, коли він вертався верхи до столиці, щоб звітувати про каральну експедицію, перед очима раптом поставала дівчина в бальному платті та жасминовому вінку посеред німої темної кімнати, де тхнуло димом та пілюкою. Він знову й знову бачив її такою, як у ту останню мить, коли вона, розпростерта долі, ледь прикрита лахміттям, просякнутим кров'ю, занурилася в цілющу непритомність. І скільки потім Тадео Сеспедес жив, стільки щоночі бачив цю картину. Мир і влада, яку мав із роками, перетворили його на поважну ділову людину. Стерлися з пам'яті спогади про громадянську війну, люди стали величати його доном Тадео. Він купив асьєнду по той бік гір і, взявши до судочинства, став алькальдом. І якби не та невідчепна примара Дульсе Роси Орельяно, може, Тадео був би справді щасливою людиною. Але в усіх жінок, які траплялися на його життєвому шляху, в усіх, яких обіймав, шукаючи втіхи, під час усіх любошів, яких зазнав упродовж цих років, він бачив обличчя королеви карнавалу. І як на біду, пісні, в котрих часом лунало ім'я Дульсе Роси, не давали

вилучити її з серця. Образ дівчини наповнював його, цілком поглинув, аж несила стало терпіти.

Тадео сидів на чолі довгого бенкетного столу, накритого з нагоди його п'ятдесятип'ятиріччя, в колі друзів та співробітників, коли раптом йому привиділось на скатерті голе створіння серед жасмінових пуп'янок. Тоді він зрозумів, що ця мана не даватиме йому спокою й на тому світі. Грюкнувши кулаком по столу, аж посуд підскочив, Тадео звелів принести капелюх та ціпок.

— Куди це ви, доне Тадео? — здивувався префект.

— Маю повернути давній борг, — відповів Тадео й вийшов не попрощавшись.

Тадео Сеспедесові не довелося розшукувати Дульсе Росу, бо знов, що вона живе в тому самому будинку, де зазнала наруги. Він вирушив туди автомобілем. Прокладене останнім часом шосе було добре, тож дорога здалася значно коротшою. За ці десятиліття змінився й краєвид, але садиба, що вигулькнула з-за пагорба після останнього повороту, виявилася такою самою, якою він її запам'ятив, перш ніж до неї вдерлася його ватага. Тадео бачив міцні мури з обкатаного річкового каменю, які він тоді був зруйнував динамітом, потемнілі від пожежі дерев'яні конструкції, магнолії, на яких повісив тіла перебитих сенаторових людей, внутрішній дворик, де пристрелив собак. Тадео спинив машину метрів за сто від воріт, не наважуючись їхати далі, бо, здавалося, серце в грудях ось-ось розірветься. Він почав розвертатись, щоб утекти, аж раптом помітив постать у хмарі спідниць. Тадео Сеспедес заплющив очі, щосили жадаючи, щоб вона його не впізнала. У м'якому свіtlі надвечір'я Дульсе Роса Орельяно наче пливла понад жасміновими алейками. Роздивляючись її волосся, ясне обличчя, гармонійні рухи, піну вбрання, він подумав, що, власне, весь цей час жив у сні, який триває ось уже тридцять років.

— Нарешті ти прийшов, Тадео Сеспедесе, — мовила Дульсе Роса, не повіривши ні його чорному костюму алькальда, ні благородній сивині, бо в нього лишалися ті самі руки душогуба.

— Ти мене ввесь час переслідували. Я так і не зміг покохати когось, крім тебе, — пробурмотів він глухим від збентеження голосом.

Дульсе Роса щасливо зітхнула. Нарешті настав її час! Але, поглянувши йому в очі, не помітила в них і сліду жорстокості, самі сльози. Тоді пошукуала у власному серці роками плекану зненависть — і не змогла знайти. В пам'яті зринула та мить, коли просила батька піти на жертву — лишити її живу, щоб вона змогла виконати свій обов'язок; знову ожили стократ прокляті обійми цього чоловіка і світанок, коли збирала батькові останки в простирадло з голландського полотна. Дульсе Роса виробила досконалій план помсти, але тепер не відчула сподіваної втіхи, навіть навпаки — глибокий сум. Тадео Сеспедес ніжно поцілував їй руку, зронивши на неї сльозу. І тоді Дульсе Роса з жахом збагнула, що поки думала про нього стільки років, наперед втішаючись хвилиною спокути, її почуття завершило круг тим, що вона покохала цього чоловіка.

У наступні дні в обох уперше за їхнє гірке життя немов піднялися шлюзи тамованого кохання. Вони ходили садком, розмовляючи про самих себе, не замовчували й ту фатальну ніч, яка змінила їхнє життя. Увечері Дульсе Роса грала на піаніно, а він курив, розчулено слухаючи, і щастя, немов плащаниця, огортала його, захищаючи від колишніх тяжких сновидь. Після вечері Тадео Сеспедес виїхав до Санта-Тереси, де вже не пам'ятали тієї давньої страшної пригоди. Він оселивсь у найкращому готелі й звідти взявся влаштовувати своє весілля. Тадео ждав свята, пишного, марнотратного й бучного, на якому б гуляло все місто. Він однайшов кохання в тому віці, коли інші чоловіки вже втрачають ілюзії, а це сповнювало його молодечою силою. Тадео прагнув оточити Дульсе Росу красою, дати їй усе, що тільки можна купити за гроши, аби по стількох роках відшкодувати те зло, яке він заподіяв їй замолоду. Часом його брав неспокій. Тадео вдивлявся в обличчя Дульсе Роси, вишукуючи щонайнепомітніші ознаки спротиву, але бачив лише світло розділеного кохання, і це повертало йому рівновагу. Так минув місяць щастя.

За два дні до весілля, коли в садку вже збивали довгі столи для гостей, різали птицю та свиней для бенкету, рвали квіти, щоб прикрасити будинок,

Дульсе Роса Орельяно приміряла весільне вбрання. Відображення в дзеркалі було таке схоже на ту далеку дівчинку в день коронації королеви карнавалу, що вона більше не змогла дурити своє серце. Дульсе Роса зрозуміла, що ніколи не зможе здійснити роками плекану помсту, бо покохала батькового вбивцю, але ніколи їй не дасть спокою і пам'ять про батька. Тоді, відпустивши кравчиню, вона взяла ножа й попрямувала до крайньої від внутрішнього дворика кімнати, в якій увесь цей час так ніхто й не жив.

Тадео Сеспедес шукав її скрізь, розpacливо кличучи. Собачий гавкіт привів його в протилежне крило оселі. З допомогою садівника він вибив замкнені зсередини двері і вбіг до кімнати, де тридцять років тому перед ним постав ангел у жасминовому вінку. Дульсе Росу Орельяно Тадео побачив такою, як вона снилась йому щоночі все життя: в закривальному одязі. І дивно, але цей чоловік прожив до дев'яноста років, спокутуючи свій гріх спогадами про єдину жінку, яку зміг покохати.

